

MISLI VARAŽDINSKOGA PODUZEĆA VINDIJA

Negdje u jesen prošle godine uputio sam poduzeću Vindija u Varaždinu pismo s prijedlogom hrvatskih zamjena za tuđicu müsli. Po balkanskom običaju mnoga naša poduzeća i ustanove na pisma ne odgovaraju, pa tako ni od Vindije nisam dobio odgovora iako sam im poslao i drugo pismo kao podsjetnik. Malo ima poduzeća koja istinski mare za jezičnu kulturu, ali da ne mare i ona kojima jezikoslovac ponudi besplatnu pomoć, zaista je neobično. Stoga smatram da je moje pismo potrebno objaviti da se vidi za kakve prijedloge ne mare.

Već smo u časopisu Jezik 1985. godine kritizirali njihovu jezičnu nebrigu i upornost u njoj što jedan svoj proizvod nazivaju mile-ram.¹ Došla je i hrvatska sloboda, a oni su još uvijek upotrebljavali taj barbarizam. Upozorio sam ih pismom na tu pogrešku, na koje sam doduše dobio odgovor, ali s izgovorom da to čine radi tržišta u Bosni. Sada su napustili naziv mileram, vjerojatno gubitkom bosanskoga tržišta. Ali svoj odnos prema hrvatskome jeziku i dalje ne mijenjaju. Evo što sam im napisao.

Kupio sam tri kutije raznih vaših proizvoda pod zajedničkim nazivom Müesli i povodom toga želim progovoriti o jezičnoj kulturi u vašem poduzeću. Mislim da to nije vaša privatna stvar jer vaš jezik ima znatan utjecaj na hrvatski književni jezik.

Naziv müsli potječe iz švicarskoga nje-mačkog i znači *kašica (hranica)* jer su Müesli umanjena od mus 'kaša' (usp. Apfelsmus), izvorno 'hrana, jelo'. Nijemci tu riječ pišu Müsli.

Ni u švicarskome ni u njemačkome pisa-nome liku ta riječ nije prihvatljiva za hrvatski jezik zbog glasa (i slova) *ü* kojega ne može biti u našim općim imenicama; izgovorni lik *müsl* nešto je prihvatljiviji, ali mu smeta blizina množinskih oblika imenice misao. Morali bismo bilježiti naglasak: mīslī, mīslīma da

bismo je razlikovali od mīslī, mīslīma. No prije nego se na to odlučimo, valja ispitati možemo li taj pojam označiti svojom riječi. Osobito je to važno u početku dok taj strani naziv nije općenito prihvaćen.

Da ga potpuno istisnemo, imamo obilje svojih mogućnosti.

Recimo *voćnice*, jer je u većini vaših proiz-voda voće, kao Tropic müsli, Top fit müsli, Mediteran müsli. Zar ne bi bilo sasvim lijepo: *tropske voćnice*.

Dobar bi naziv bio i *mješanice* jer je to miješano voće i povrće.

Tu je i naziv *kašenica*. On je najbliži ori-ginalnome značenju i sadržaju hrane.

Budući da je to uglavnom sušeno povrće i voće, mogle bi se zvati i *sušenice*.

Budući da je to prirodna hrana, naglašavate tu sastavnicu, mogle bi se zvati i *prirod-nice*. I taj bi naziv imao određenu komerci-jalnu sastavnicu.

Mogle bi se zvati i *zdravnice* ili *zdrav-stvenice* jer naglašavate pojam zdrava hrana. To bi imalo komercijalnu, reklamnu dimen-ziju.

One mješanice koje su većinom od povr-ća i žitarica, mogle bi se zvati *povrčnice*.

Zatim naziv *hranjevke* jer je to posebna hrana. Možda taj naziv nije tako dobar kao ostali, ali je svakako bolji od naziva müsli.

To nisu sve moguće zamjenice, to su samo prijedlozi koji pokazuju kako hrvatski ima velike mogućnosti da zamijeni tu neprihvat-ljivu tuđicu.

Napominjem da navedene riječi dosad nisu potvrđene u hrvatskome jeziku osim mješanica i sušenica, tako da su veoma pogodne za nove pojmove, ali su pogodne i spomenute dvije jer su tako rijetke da im ne bi smetalo novo značenje ako biste se odlučili za koju od njih. Riječ za koju se odlučite, dovoljno je samo triput izgovoriti i odmah će vam postati obična. Dok se nova ne usvoji, mogli biste uz nju u zgrade stavljati müsli.

Ako vas moji prijedlozi zanimaju, mogli biste mi odgovoriti da nešto učinimo da se riječ müsli, ta neprihvatljiva tuđica, ne proširi.

¹ Marko Samardžija, Vrhnje i(li) kajmak?, Jezik, XXXII, str. 119.-121.

Molim vas nemojte samo reći, to je švicarska licencija i mi smo dužni taj proizvod prodavati pod švicarskim nazivom. Francuzi imaju zaštićen naziv Cognac, koji je dugo u Hrvatskoj i na naljepnicama bio konjak. Kad su Francuzi zaštitili svoj naziv, nisu mogli zabraniti proizvodnju konjaka i mi smo ga nazvali vinjak. Dobra riječ, bliska izvornome nazivu. Imali smo i mogućnost vinovica. (Ne znam kako, ali albanski vinjak Gjergj Kastrioti Skënderbeu još je i sada konjak.)

Tu nije kraj vašemu nepoštovanju hrvatskoga jezika. Neprihvatljivi su i nazivi za vrste vaših "müesla", koje nalazimo u podnaslovima. Ne znam zašto one imaju strane nazive i u hrvatskome tekstu. Njemački imate Tropic Müesli, engleski Tropical Müesli, a hrvatski kao njemački. Zašto hrvatski nemate Tropski müesli? Zar ne bi bilo lijepo *Tropske voćnice*?

Druga vam je vrsta Top fit müesli. Tko vam zna što to znači. Ako znaju Englezi, zašto Hrvatima ne biste rekli hrvatski. Engleske riječi top i fit imaju svaka stotinjak značenja i sada neka hrvatski kupci odgonetavaju što to znači.

I *Mediteran müesli* vam je engleski. Hrvatski je to *mediteranski müesli*, ili još bolje: *mediteranske voćnice*, a najbolje: *sredozemne voćnice*.

U hrvatskome tekstu upotrebljavate i tuđicu passion fruit. To bi se hrvatski moglo reći *strasnica* (strastvenica) jer je ta biljka dobila naziv po tome što se misli da njezin plod pojačava seksualnu moć. Dok se ne prihvati i ne bude poznata riječ *strasnica*, mogli biste uz nju donositi i engleski naziv, ali u zagradama. Kad sam to jednom zgodom predložio, slavist Thaddeus Gasinski reče da bi za biljku još bolje bilo *strasnika*. Poljak ima bolji hrvatski jezični osjećaj od hrvatskih poduzetnika.

Ako želite da naši ljudi znaju kako se pojedini nazivi kažu engleski, neka čitaju engleski tekst na vašim kutijama. Ako biste nastavili, kako ste počeli, tada jednoga dana hrvatskoga jezika na vašim kutijama ne bi ni bilo, kao što ga ni sada nema na mjestu gdje pišete Top fit müesli.

Moglo bi biti i drugih poboljšanja. Imate *zobene pahuljice*, *kukuruzne pahuljice*, *pšenične klice*, a mogli biste uvesti terminološki

jednostavnije: *zobenice*, *kukuruznice*, a eventualno i *pšeničnice*. Dakako, ne mislim da i to morate mijenjati, to je samo da vidite kako jezična kultura traži da se razmišlja o svemu, a vi očito niste razmišljali ni o čemu jer inače ne biste Hrvatima prodavali Top fit müesle.

I uz nastojanje da se potisnu tuđice koje se mogu potisnuti, ima u hrvatskome mnogo tuđica, a što bi tek bilo da svi postupaju kao vaše poduzeće. Ne smijemo ni zamišljati što bi bilo da su naši očevi išli vašim putovima. Oni *nisu* u svoj književni jezik tako lako preuzimali tuđice, pogotovu ne iz živih jezika, kao što to činite vi. Dobrano su naprezali svoje hrvatske umne snage da smisle kako da mnoge nove pojmove označe hrvatskim riječima. Da navedem samo nekoliko primjera iz područja prehrane.

Kad su se oni susreli s viršlama, znali su da taj naziv ne može ući u hrvatski jezik i smislili su naziv hrenovke jer se jedu s hrenom. Danas se hrenovke samo iznimno jedu s hrenom, a taj je naziv ipak dobar i u književnom je jeziku usvojen.

Riječi rajčica za pomidor i paradajz trebalo je više od pedeset godina dok nije kako-tako prihvaćena, a ipak je prihvaćena.

Tu je i kosani odrezak (faširani šnicl), naravni odrezak (naturšnicl), uštipak, pokladnica (krafn), sladoled (Eis)...

Mislim da biste vi trebali imati više razumijevanja za kulturu hrvatskoga jezika i zato vam sve ovo pišem u nadi da ćete se zamisliti nad problemom koji vam iznosim i nešto učiniti da ne upotrebljavate i ne širite nepotrebne i neprihvatljive tuđice.

S poštovanjem!

Kao što rekoh, odgovora nisam dobio pa ne znam jesu li uopće raspravljali o mojem prijedlogu. Meni ne preostaje drugo nego da zamolim one koji vole i poštuju hrvatski jezik da ne kupuju proizvode koji se nazivaju nehrvatskim imenima, one proizvode koji su označeni anglokrobovskim jezikom, na kojima se upotrebljava engleski jezik na mjestima gdje bi trebao biti hrvatski. Neka to savjetuju i svojim prijateljima koji ne čitaju Jezik s molbom da oni to savjetuju i svojim prijateljima. Taj bi postupak Vindija mogla razumjeti.

Stjepan Babić